

Б. М. Носова,
канд. наук із соц. комунік.

УДК 007: 304: 070

Актуальність медійного дискурсу українсько-польських відносин: сучасність та історична ретроспектива

У статті йдеться про концепти європеїзації, євроінтеграції, подолання часових розривів в українській публіцистиці. Досліджується тематика якісної української публіцистики на сторінках українських друкованих видань. Увага акцентується на дискурсі українсько-польських відносин.

Ключові слова: стаття, європеїзація, інтеграція, журналістика, медіа.

Некон'юнктурність питання дослідження українсько-польських відносин на різних історичних етапах засвідчує той факт, що цій проблематиці присвячують свої праці прогресивні вчені, досвідчені журналісти, якісні ЗМІ. Я. Ісаєвич, П. Кралюк, В. Панченко, Т. Чухліб, Ю. Шаповал – це далеко не повний перелік імен українських вчених, які суттєво розширили тему українсько-польських відносин, показали її в різних часових періодах. Їхні роботи доводять актуальність цієї тематики в науковому середовищі, серед популяризаторів суспільних наук, на сторінках якісних українських видань у ХХІ ст.

У березні 2013 р. часопис «Український тиждень» відзначив, що «українське суспільство дедалі більше підтримує євроінтеграційний вектор розвитку». За даними соціопитування Фонду «Демократичні ініціативи» близько 50 % респондентів – «за» євроінтеграцію [1].

Видання «Український тиждень» із Польським Інститутом у Києві здійснюють спільний проект: «Європейський досвід: Польща». За цим проектом польські фахівці з різних напрямів європейського співробітництва виступають перед журналістами і громадськістю української столиці, діляться набутим досвідом. У 2012–2013 рр. обговорювалися питання підписання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Так, на думку П. Свєбоди, директора департаменту у справах ЄС МЗС Польщі, Україна змарнує багато часу, якщо не виконає умов, висунутих Брюсселем для підписання Угоди про асоціацію: «Якщо угода виявиться відкладеною на кілька років, то стосовно неї треба буде знову вести переговори. Законодавство ЄС не стоїть на місці, у нас є амбіційний проект завершення програми побудови єдиного ринку, все це означатиме необхідність повторної оцінки Угоди з Україною і, можливо, її доповнення, – зазначив

польський дипломат. – Тим часом маємо інтенсивну хвилю укладання двосторонніх торговельних та інвестиційних домовленостей у світі. ЄС може бути в кризі, але його торгова політика в ній аж ніяк не перебуває... Україна має посісти місце в першій хвилі нових торговельних угод. Якщо вона випаде з цього потоку, їй буде набагато складніше повернутися до переговорів, бо ЄС найближчим часом серйозно займатиметься поглибленням торговельних відносин з іншими партнерами у світі» [2].

Досвід сусідів у опануванні європейських принципів урядування та економічного розвитку країни переважає у публікаціях міжнародної тематики часопису «Український тиждень». Організуючи зустрічі з польськими фахівцями з різних галузей державного управління, економіки, культури у мережі книгарень «Є», видання розширює межі своєї сучасної комунікації із читачами і прихильниками. За сприяння журналу відбуваються також лекції філософів з університетів Великої Британії, Польщі, Франції.

Також «Український тиждень» періодично привертає увагу до видатних теоретичних праць європейських вчених, публікуючи інтерв'ю з їх авторами.

Зокрема краще зрозуміти виклики, що стоять перед ЄС у ХХІ ст., можна із інтерв'ю французького філософа П. Тібо. Науковця, який обґрунтовано й критично трактує сучасний проект об'єднаної Європи, часом закликаючи подолати ментальні розбіжності між Сходом і Заходом Європи, або хоча б із розумінням поставитися до цієї реальності. «Концепт “іншої Європи” – це ідея культурного, духовного, політичного досвіду східних європейців, яким повинні користуватися на Заході, – вважає П. Тібо. – Це певний стимул поважати їх, бо вони не є чимось меншовагартісним чи другорядним». Отже, досвід країн, що в кінці

XX ст. приєдналися до ЄС, а серед них і Польща, корисний Україні, бо ним закликають користуватися й у країнах зі старою демократією [3].

Наше дослідження, що проводиться у контексті вивчення сучасної якісної публіцистики, базується на аналізі актуального дискурсу українсько-польських відносин, що міститься на сторінках журналу «Український тиждень», газети «День».

«День» концентрується на історичних, релігійних, містобудівних питаннях, починаючи їх відкривати читачам від сучасного прочитання історичних подій, що супроводжували ще появу Люблінської унії 1569 р. Без претензій на послідовний історичний план автори публіцистичних розвідок створюють мозаїчну картину тих подій і фактів, що найменше давалися у дослідженнях українських істориків кінця XX ст. і до нинішнього часу. Особливою темою позначені публіцистичні статті О. Пахльовської стосовно перебування відносин України і Польщі «у нових цивілізаційних контекстах» після краху комуністичних режимів [4, 524]. Проблеми українського розмитого «віртуального» євроінтеграційного стану О. Пахльовська бачить так: «Якщо європейська перспектива не існує в культурній ментальності суспільства та його еліт, то й на інституційному рівні не може постати жодної переконливої програми інтеграції в Європу...» [4, 527].

З такого наративу, власне, складається тематика якісних публіцистичних текстів, які задавали б суспільству європейську перспективу послідовно і невтомно. Такий аксіологічний підхід властивий незначній частині українських медіа. Але він помітний і вагомий у комунікативному сенсі взаємодії автора і читача.

Кілька аналітичних статей у газеті «День» стосувалися діяльності Ю. Пілсудського і С. Петлюри. В українському науковому арсеналі є доволі праць про ці особистості, їх внесок у побудову власних незалежних держав. Однак, у часовому і просторовому сприйнятті ці історичні постаті виглядають неоднозначно. Для Польщі і поляків – Ю. Пілсудський – герой з відповідним пошануванням у суспільстві. В Україні ще дискутується питання вшанування С. Петлюри. Такі «розбіжності» дають поживу для спекуляцій і різночитань у несформованому українському громадянському суспільстві. Автори газети «День» намагаються шукати відповіді на причини і наслідки втрачених українцями державотворчих можливостей на тлі поступу і розвитку Польщі.

Розгляд проблем «порозуміння і примирення» на сторінках газети «День» сприяв появі книжок на цю тему, виданих і перевиданих обома мовами: українською і польською. Цей корисний досвід не знайшов відгуку так масштабно в інших українських ЗМІ. Як зазначав А. Пачковський, наукові дискусії українських і польських істориків мали

більшу аудиторію у Польщі, бо транслювалися основними телеканалами [5, 151].

Українські дослідники, що виступають із науково-популярними статтями у друкованих ЗМІ, наприклад, пояснюють парадоксальність українського розуміння ролі особи в розвитку держави постколоніальним, постгеноцидним станом українського суспільства, відсутністю на державних постах достатнього числа інтелектуальної української еліти, інертністю громадських організацій і правих політичних партій, геополітичними процесами, слабкістю пропагандистських мотивів у ЗМІ, не повністю сформованою ідентичністю, мовними, культурними, релігійними розбіжностями.

На наш погляд, не варто відкидати ці напрацювання, але доцільно звернутися до думки польського історіографа Е. Доманської: «Йдеться про те, щоб виходячи з ознайомленості із загальносвітовими тенденціями, що панують у сучасній гуманітаристиці, та використання вибраних теорій як інтерпретаційної рамки, що уможливило формулювання проектів та постановку вихідних дослідницьких питань, прагнути до творення власних теоретичних пропозицій, які могли б увійти до загальногуманітарного та міжнародного обігу та спричинитися до побудови різнорідного знання про минуле й оточуючу нас дійсність...» [6, 212].

У багатоаспектній інтерпретації Е. Доманської – загальні питання сучасної гуманітаристики. Досліджувані нами проблеми становлять певний сегмент гуманітаристики. Тому слушно залучити висновки цієї дослідниці й накреслити пошук нових інструментів для розв'язання цього завдання. Серед інструментарію, що відповідав би сучасним теоретичним принципам нам корисний для розгляду буде концепт європеїзації українських медіа.

Поняття європеїзації знайшли детальний розгляд у праці Р. Айзінга «Європеїзація та інтеграція: концепти дослідження ЄС» [7, 255–274]. Ми не можемо погодитися із його висновком про те, що європеїзація «не є фундаментальним інноваційним концептом» [7, 272]. Оскільки він недостатньо обґрунтований. Європеїзація, на наш погляд, тільки частково може розглядатися як наслідок євроінтеграції, стосовно законотворчих функцій у ряді держав, які приєдналися до ЄС. Змінюється національний розвиток країни під впливом євроінтеграційних процесів, на якомусь вищому етапі з'являються ознаки європеїзації. У засобах масової інформації євроінтеграційні процеси паралельно з іншими аспектами формують нові комунікативні функції. Європеїзаційні мотиви є продовженням, якісно новим форматом у розвитку сучасної парадигми медіа.

Розширюючи загальний концепт європеїзації, можемо стверджувати, що статті українських авторів інноваційно демонструють подо-

лання часових розривів у трактуванні тріади держава-суспільство-людина та вміння вийти за стереотипи минулого. Сказане стосується тлумачення історії та сьогодення України і Польщі у публікаціях згаданих видань.

Повертаючись до контенту часопису «Український тиждень», відзначимо, що тут переважає тематика сумісності національних особливостей і загальноєвропейських стандартів. Авторами коментарів, статей під рубрикою «Світ» часто виступають польські науковці, журналісти, політики. Виходячи із сучасного визначення публіцистики як тексту «будь-якої тематики», що «обов'язково має політико-ідеологічний модус формулювання», можемо зробити висновок про вплив досліджуваних текстів на суспільну свідомість та громадську думку і загалом на поліпшення медійної комунікації [8, 6].

Підсумовуючи, можемо сформулювати прикладне значення вивчення цієї тематики, спираючись на думку А. Міхніка, висловлену у передмові до польського видання публіцистичного збірника «Wojny a pokój Ukraincy i Polacy: bracia/ wrogowie, sasiedzi...» / газети «День»: «Україна і Польща – це дві великі країни, розташовані між Росією та Німеччиною. Від наших взаємин залежатиме дуже багато. Розмова про історію складна, але необхідна. Питання в тому, щоб спрямувати свою думку в майбутнє, щоб усвідомити, як багато в нас спільних цінностей та інтересів, а також як багато ми разом зможемо досягти» [9, 3].

Іншим нашим висновком буде таке: матеріалам, що стосуються українсько-польських відносин і опубліковані в журналі «Український тиждень», газеті «День», властиві висока культура комунікації, глибокий публіцистичний дискурс і досконале володіння історичними знаннями. Все це надзвичайно синхронізується з новими вимогами «інформаційної етики», «етики в комунікації» – парадигм, що частково були понятійно розширені в українському журналістикознавстві й актуалізовані завдяки працям науковців Українського католицького університету, які спиралися на низку документів Папської Ради в справах соціальної комунікації [10, 322].

Подальше поле дослідження цієї теми логічно зосередити на аналізі публікацій, що стосуються висвітлення проблематики співпраці двох країн і народів на сторінках польської періодики.

1. ЄС чи Митний союз? Куди хочуть іти громадяни? – загальнонаціональне опитування / Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Лька Кучеріва [Електронний ресурс] // Офіційний Інтернет-сайт, 21–24 груд. 2012. – URL: http://www.dif.org.ua/ua/polls/2013-year/es-chi-mitnii-soyuz_-kudi-hochut-iti-gromadjani_---zagalnonacionalne-opituvannja-.htm.

2. Пагіря О. «Павел Свебода: “Якщо Україна не підпише Угоди про асоціацію з ЄС, їй буде складно повернутися до переговорів”» [Електронний ресурс] / О. Пагіря // Український тиждень. – 2013. – № 12. – 25 берез. – URL: <http://tyzhden.ua/Politics/75188>.

3. Трегуб Г. «Поль Тібо: “Сучасна проблема ЄС – це його організація та невідкритість до зовнішнього світу. Об'єднана Європа сьогодні дуже зайнята сама собою”» [Електронний ресурс] / Г. Трегуб // Український тиждень. – 2013. – № 8. – 21 лют. – URL: <http://tyzhden.ua/World/73012>.

4. Пахльовська О. Польща й Україна: «Ода радості» Бетховена на кордоні нової резервації // Війни і мир ; [за заг. ред. Л. Івшиної]. – Вид. 3-є. – К. : Українська пресгрупа, 2012. – С. 521–535.

5. Пачковський А. Польща й Україна. Важкі питання, складні відповіді // Європа та її болісні минушини ; [пер. з фр. Є. Марічева]. – К. : Ніка-Центр, 2009. – С. 142–154.

6. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика : дослідження з теорії знання про минуле / Е. Доманська ; [пер. з пол. та англ. В. Склокіна] ; [наук. ред. В. Склокін, С. Троян]. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 264 с.

7. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція: концепти дослідження ЄС // Європейська інтеграція ; [уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох] ; [пер. з нім. М. Яковлева]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 255–274.

8. Клушина Н. Інтенціональні категорії публіцистичного тексту (на матеріалі періодических видань 2000–2008 гг.) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.10 / Н. Клушина. – М., 2008. – 37 с.

9. *Wojny a pokój* / Pod redakcja ogola Larysu Iwzuznej. – Wydaie pierwsze K., SAZ «Ukrainska grupa prasowa», 2004. – 480 p.

10. Тайге П. Журналістика: професіоналізм і етика. Внесок католицького університету // Наукові записки Українського католицького університету : наук. вид. – Львів, 2012. – Ч. 3. – Сер. : Філософія. – Вип. 1. – С. 321–332.

Подано до редакції 01. 05. 2013 р.

Nosova Bogdana. Actuality of media discourse of the Ukrainian-Polish relations: present and historical retrospective.

The article deals with the concepts of Europeanization, European integration, overcoming of temporal gaps in the Ukrainian opinion journalism. The research is dedicated to studying of issues of quality of the Ukrainian opinion journalism on the pages of Ukrainian printed media. Attention is paid to the discourse of the Ukrainian-Polish relations.

Keywords: article, europeanization, integration, journalism, media.

Носова Б. Н. Актуальность медиадискурса украинско-польских отношений: современность и историческая ретроспектива.

В статье речь идет о концепции европеизации, евроинтеграции, преодоления временных разрывов в украинской публицистике. Исследуется тематика качественной украинской публицистики на страницах украинских печатных изданий. Внимание акцентируется на дискурсе украинско-польских отношений.

Ключевые слова: статья, европеизация, интеграция, журналистика, медиа.